

ВОЛОДИМИР СТАРЖЕЦЬ

ORCID ID: 0000-0001-6807-0935

starzhets92@gmail.com

кандидат історичних наук

Приватний вищий навчальний заклад «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука»
вул. С. Дем'янука, 4, м. Рівне

СУЧАСНИЙ УРОК ІСТОРІЇ В УМОВАХ КОМПЕТЕНТНІСНОГО НАВЧАННЯ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ

У статті проаналізовано теоретико-методичні засади компетентнісного підходу та особливості його реалізації у шкільній історичній освіті. Мета дослідження полягає у визначенні специфіки організації сучасного уроку історії в умовах компетентнісного навчання, аналізі основних викликів його реалізації та окреслення перспектив ефективного впровадження компетентнісного підходу в освітній процес Нової української школи. Методи дослідження включають синтез підходів до визначення поняття, змісту та специфічних рис компетентнісного навчання; аналіз освітнього законодавства; а також розробку методичних рекомендацій щодо проведення уроків історії. Уточнено ключові напрями організації сучасного уроку історії, що передбачають використання інтерактивних технологій, розвиток критичного мислення та орієнтацію на практичне застосування знань. Особливу увагу приділено ролі вчителя як організатора й фасилітатора освітнього процесу. Визначено основні виклики, з якими стикаються вчителі, зокрема необхідність оновлення методичного інструментарію, поєднання традиційних і інноваційних форм навчання, обмеженість навчального часу та складність оцінювання учнів. Охарактеризовано основні проблеми та визначено оптимальні шляхи їх подолання під час реалізації компетентнісного підходу.

Констатовано, що успішна реалізація компетентнісного підходу під час вивчення історії потребує системного використання активних та інтерактивних методів навчання, технологій проєктної діяльності, формувального оцінювання та рефлексії. Водночас існують певні проблеми: неоднорідність нормативно-правової бази, переважання знаннєвого підходу, обмежена адаптація підручників та труднощі взаємодії з батьками й соціальними партнерами. Для подолання цих викликів рекомендується вдосконалення методики навчання, адаптація дидактичних матеріалів та посилення співпраці школи з родиною й громадою.

Ключові слова: урок історії, компетентнісний підхід, педагогічні технології, методи навчання, предметна історична компетентність, Нова українська школа.

VOLODYMYR STARZHETS

Candidate of Historical Sciences

Private Higher Education Establishment «Academician Stepan Demianchuk International University
of Economics and Humanities»
4 S. Demyanchuk Str., Rivne

THE MODERN HISTORY LESSON IN A COMPETENCY-BASED LEARNING FRAMEWORK: CHALLENGES AND PROSPECTS FOR IMPLEMENTATION

The article examines the theoretical and methodological foundations of the competency-based approach and the specific features of its implementation in school history education. The purpose of the study is to identify the specifics of organizing a modern history lesson within a competency-based learning framework, to analyze the major challenges of its implementation, and to outline prospects for the effective integration of this approach into the educational process of the New Ukrainian School. The research methods include synthesizing approaches to defining the concept, content, and specific features of competency-based learning; analyzing educational legislation regulating the organization and delivery of modern history lessons; as well as pedagogical observation and the development of methodological recommendations. The study уточнює key directions for organizing contemporary history lessons, including the use of interactive teaching methods, the development of critical thinking, fostering students' ability to work with historical sources, and a focus on the practical application of knowledge. Particular attention is given to the teacher's role as an organizer and facilitator of the learning process. The paper identifies the main challenges faced by teachers, including the need to update methodological tools, to balance traditional and innovative teaching approaches, limited instructional time, and the complexity of assessing students' competency development. It also outlines key problems and proposes effective ways to address them in the context of implementing the competency-based approach. The prospects for implementing this approach are substantiated in terms of improving the quality of history education, developing both key and subject-

specific competencies, individualizing learning, and fostering active, responsible individuals capable of self-realization in contemporary society.

It is concluded that the successful implementation of the competency-based approach in history education requires the systematic use of active and interactive teaching methods, project-based learning technologies, formative assessment, and reflection. At the same time, several challenges persist, including inconsistencies in the regulatory framework, the dominance of content-based teaching, limited adaptation of textbooks, and difficulties in cooperation with parents and community stakeholders. Addressing these issues requires improving teaching methodologies, adapting instructional materials, and strengthening collaboration between schools, families, and the wider community.

Key words: *history lesson, competency-based approach, teaching methods, pedagogical technologies, subject-specific historical competence, New Ukrainian School.*

Сучасна українська система освіти перебуває в умовах трансформацій, орієнтованих на реалізацію компетентнісного підходу, що закріплено у концепції Нової української школи. Перехід від переважно знаннєвої парадигми до моделі, спрямованої на розвиток навичок учнів діяти у різних життєвих ситуаціях, вимагає оновлення методики викладання. Історична освіта при цьому відіграє ключову роль у формуванні громадянської ідентичності, критичного мислення, ціннісних орієнтацій та самостійності учнів у пізнавальній діяльності.

Компетентнісний підхід є важливою складовою сучасного освітнього процесу та передбачає формування не лише знань, а й умінь застосовувати їх у практичних умовах, інтегруючи знання, навички, цінності та особистісні якості. Це дозволяє підготувати учнів до активної громадянської позиції, самореалізації та конкурентоспроможності у сучасному суспільстві. Перехід до діяльнісно-практичної моделі навчання перетворює учня на активного суб'єкта освітнього процесу, сприяючи розвитку інформаційної грамотності, соціальної взаємодії, відповідального прийняття рішень та адаптивності до викликів XXI століття [19, с. 2]. Водночас, попри очевидну ефективність компетентнісного підходу, його впровадження стикається з певними труднощами, що потребують системного аналізу та розробки практичних рекомендацій щодо їх подолання.

Питання впровадження компетентнісного підходу у шкільну освіту та його застосування на уроках історії активно розглядається як у зарубіжній, так і у вітчизняній педагогіці. Зарубіжні науковці (Д. Дюбуа, Ф. Вейнерт, П. Барака, Дж. Карсон та ін.) розглядають компетентність як інтегративну характеристику особистості, що поєднує знання, уміння, навички та цінності для ефективного вирішення життєвих і професійних завдань. Програма DeSeCo визначає компетентності як здатність успішно задовольняти індивідуальні та соціальні потреби через поєднання знань, практичних навичок і цінностей [20].

Вітчизняні дослідники (Н. Сидорчук, О. Марущак, А. Старєва та ін.) трактують компетентність як інтегровану якість особистості, здатну продуктивно діяти у соціально значущих сферах на основі знань, умінь, навичок і цінностей. Провідні педагоги О. Пометун, Н. Гупан та В. Власов у методичному посібнику висвітлили специфіку та оптимальні методи організації компетентнісно орієнтованого навчання історії в основній школі [8]. Побудову освітньої парадигми за Концепцією Нової української школи на основі компетентнісного підходу описала В. Федяєва [16]. Європейській вимір компетентнісного підходу та його концептуальні засади проаналізували О. Антонова та Л. Маслак [1]. Методи організації самостійної навчальної діяльності учнів на уроках історії за компетентнісним підходом охарактеризували В. Старжець та А. Левдер [14]. Особливості використання проєктних методів на уроках історії дослідив М. Вітюк [2]. Ефективність практичної значимості знань для формування пізнавальних інтересів школярів визначив В. Король [5]. Утім, попри існуючі напрацювання, проблематика ефективності компетентнісного підходу, дидактичних труднощів та шляхів їх подолання залишається відкритою для подальшого доопрацювання та дискусій.

Мета статті – визначення специфіки організації сучасного уроку історії в умовах компетентнісного навчання, аналіз основних викликів його реалізації та окреслення перспектив ефективного впровадження компетентнісного підходу в освітній процес Нової української школи.

Методи дослідження включають: синтез підходів до визначення поняття, змісту та специфічних рис компетентнісного навчання; аналіз освітнього законодавства, що регулює організацію та проведення сучасного уроку історії; педагогічне спостереження щодо особисто апробованих методів навчання на уроках історії в 5–8 класах Обарівського ліцею Рівненської області впродовж 2022–2026 рр., які сприяють підвищенню ефективності впровадження компетентнісного підходу; аналіз статистичних даних результативності компетентнісного підходу в європейських і вітчизняних дослідженнях та розробку методичних рекомендацій.

Реалізація компетентнісного навчання на уроках історії передбачає перехід від механічного запам'ятовування знань до формування здатності учнів діяти, застосовувати здобуті знання та вміння у практичній площині. Його основою є діяльнісний, проблемний, особистісно орієнтований, аксіологічний та системний підходи, які розглядають учня як активного суб'єкта навчального процесу. З методологічної точки зору компетентнісний підхід передбачає інтеграцію змісту, міжпредметні зв'язки, використання практичних завдань, інтерактивної та дослідницької роботи. Особлива увага приділяється розвитку ключових і предметних компетентностей, формувальному оцінюванню, рефлексії та взаємодії між вчителем і учнем.

Термін «компетентність» (від лат. *competens, competentis* – належний, відповідний) означає поінформованість, обізнаність, авторитетність [11, с. 282]. У Законі України «Про освіту» компетентність визначається як «динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, цінностей та інших особистих якостей, що забезпечує здатність особи успішно соціалізуватися та реалізовувати професійну або навчальну діяльність» [9].

Аналіз наукової літератури показав, що поняття компетентності широко досліджене в європейській педагогіці такими авторами, як Д. Дюбуа, Ф. Вейнерт, Р. Кеган, Дж. Консант, У. Мозер, Т. Оатс, Ж. Перре, Дж. Равен, Д. Райхен, Л. Салганік, Г. Халлаш та ін. [6, с. 98]. У цих працях компетентність розглядається як інтегративна характеристика особистості, що поєднує знання, вміння, навички, досвід та особистісні якості спрямовані на ефективне виконання професійних і життєвих завдань.

Зокрема, експерти програми «DeSeCo» (Definition and Selection of Competencies: Theoretical and Conceptual Foundations), визначають компетентності як здатності ефективно задовольняти індивідуальні або соціальні потреби та реалізовувати поставлені завдання. Кожна компетентність формується на поєднанні практичних навичок, знань, умінь, цінностей і поведінкових компонентів, тобто всього, що можна мобілізувати для активної діяльності [20, с. 8]. На думку Д. Дюбуа, компетентність є типовою моделлю поведінки, яка інтегрує знання, навички та способи мислення й може застосовуватися як окремо, так і в різних комбінаціях для досягнення максимальної ефективності [18, с. 245].

Українські педагоги і методисти активно працювала над теоретичним обґрунтуванням компетентнісного підходу задовго до його офіційного запровадження в національну шкільну освіту. Згідно з їхніми поглядами, компетентності виступають показниками готовності особистості до конкретної діяльності, її особистісного розвитку та активної участі. Водночас позиції науковців щодо поняття «компетентність» різняться: одні розуміють її як сукупність знань, умінь і навичок та готовність до діяльності, інші трактують компетентність як окрему особистісну якість [6, с. 98].

Н. Сидорчук визначає компетентність, як інтегральну характеристику особистості, яка проявляється у здатності вирішувати проблеми в реальних життєвих ситуаціях, використовуючи знання, навчальний та життєвий досвід відповідно до власних цінностей [10, с. 80]. Науковці О. Антонов і Л. Маслак пропонують всебічний підхід, розглядаючи компетентність як поєднання знань, умінь, навичок, норм, емоційно-ціннісного ставлення та рефлексії, що забезпечує готовність особистості до практичної діяльності [1, с. 101]. Проаналізувавши наукову та методичну літературу, О. Марущак пропонує власне визначення: «Компетентність – це інтегрована якість особистості, здатність продуктивно виконувати діяльність у соціально значущих сферах на основі здобутих знань, умінь, навичок, досвіду, ставлень та цінностей» [6, с. 102].

Таким чином, констатуємо, що компетентність здебільшого трактується як здатність ефективно реалізовувати діяльність. Основним чинником її формування є набуття практичних знань, умінь і навичок та їхнє цілеспрямоване застосування у різних життєвих і майбутніх професійних ситуаціях.

У Державному стандарті базової середньої освіти (2020 р.) закріплено компетентнісний підхід та визначено механізми його реалізації в освітньому процесі. Документ окреслює мету й принципи навчання та виховання, подає загальну характеристику змісту освіти, а також встановлює вимоги до обов'язкових результатів навчання та орієнтири їх оцінювання. Перелік ключових компетентностей і наскрізних умінь, визначених у стандарті, ґрунтується на «Рекомендаціях Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя» [3]. Водночас документ чітко регламентує компетентності, яких мають набути учні після завершення кожного з етапів навчання – адаптаційного (5–6 класи) та базового предметного (7–9 класи). Зазначимо, що важливе місце посідають уміння школярів самостійно організувати власну освітню траєкторію та особистісний розвиток. На цей процес безпосередньо впливають батьки, оточення та державні інституції, які прямо або опосередковано визначають умови розвитку особистості.

Метою громадянської та історичної освітньої галузі визначено «розвиток особистості учня через осмислення минулого, сучасного та зв'язків між ними, врахування взаємодії глобальних, загальноукраїнських і локальних процесів; формування ідентичності громадянина України, його активної громадянської позиції на засадах демократії, патріотизму, поваги до прав і свобод людини, усвідомлення цінності верховенства права та нетерпимості до корупції» [3, с. 11].

Комплексним показником рівня історичної освіти є сформованість предметної історичної компетентності учнів, яка визначається як здатність пізнавати минуле на основі знань, ціннісних орієнтацій і набутого навчального досвіду. Вона передбачає вміння осмислювати та відтворювати сутність історичної дійсності як об'єкта вивчення. Педагоги виокремлюють групи історичних компетентностей, що пов'язані з усвідомленням категорій часу, простору, історичної реальності, ідентичності та системи цінностей [12, с. 129].

На думку О. Пометун, Н. Гупан та В. Власова результатом навчання учнів з історії, мають стати такі компетентності: «хронологічна – передбачає вміння учнів орієнтуватися в історичному часі; просторова – орієнтування учнів в історичному просторі; інформаційна – вміння учнів працювати з джерелами історичної інформації; мовленнєва – будувати усні та письмові висловлювання щодо історичних подій і явищ; логічна – аналізувати, пояснювати історичні факти, формулювати теоретичні поняття, положення, концепції; аксіологічна – формулювати версії й оцінки історичного руху та розвитку» [8]. Предметна історична компетентність має сприяти не лише реалізації загальних завдань базової освіти, а й розвитку особистості учня як свідомого і активного громадянина України. Водночас рівень сформованості компетентностей учнів зростає поступово, відповідно до етапів навчання. Їх ефективне формування можливе лише за умови системної та цілеспрямованої роботи вчителя.

Зауважимо, що формування ключових і предметних компетентностей не заперечує традиційні підходи до освіти, які передбачають формування знань, умінь і навичок. Навпаки, саме вони становлять основу компетентностей. Водночас компетентнісний підхід надає знанням практичного змісту, робить їх особистісно значущими та спрямованими на застосування в реальному житті.

У структурі сучасного уроку історії виокремлюють низку особливостей, що забезпечують реалізацію компетентісно орієнтованого навчання. Насамперед доцільно зменшити роль передачі готової інформації вчителем: його монолог повинен використовуватися лише епізодично – для мотивації учнів, введення в нову тему або коли самостійне розв'язання проблеми ускладнене браком інформації. Водночас учитель має виконувати функції організатора, консультанта та фасилітатора освітнього процесу, не концентруючи навчальну діяльність виключно на собі. Пріоритетного значення набувають взаємодія та співпраця учнів, а навчальні результати досягаються через колективну діяльність [8, с. 20].

Історичне мислення формується у процесі комунікативної, передусім діалогічної взаємодії, коли знання не подаються у готовому вигляді, а здобуваються учнями на основі власного пізнавального досвіду. Підготовка до проведення уроку історії вимагає підвищення професійної майстерності вчителя, активного впровадження ефективних педагогічних технологій, а також використання інноваційних форм і методів навчання.

У контексті компетентнісного підходу важливого значення у викладанні історії набувають активні та інтерактивні методи навчання, що орієнтовані на самостійний пошук знань і сприяють ініціативності та творчості учнів. До таких методів належать ситуаційно-рольові ігри, метод відкритої трибуни, психологічні тренінги, «мозкові штурми», а також аналіз ситуацій морально-етичного змісту та інші. Водночас ефективність навчального процесу забезпечується поєднанням інноваційних підходів із традиційними формами роботи, зокрема бесідою, диспутом, лекцією, семінаром, різними видами роботи з навчальною та публіцистичною літературою, а також самостійним рецензуванням [7].

Сучасний урок історії має спиратися на технології проблемного навчання та розвитку критичного мислення, що передбачає перехід від запам'ятовування до самостійної пізнавальної діяльності учнів. Критичне мислення – це науковий підхід до оцінювання інформації, який полягає у прийнятті обґрунтованих рішень. «Критично мисляча людина здатна аналізувати різні твердження й робити об'єктивні висновки на основі надійних доказів» [15, с. 5]. Його формування забезпечується через відповідну структуру уроку, яка включає три етапи: актуалізацію (виклик), осмислення знань та рефлексію.

У процесі спостереження та рефлексії власної педагогічної діяльності, особливо ефективно на уроках історії зарекомендував себе метод навчальних проєктів. Залежно від характеру діяльності виокремлюють дослідницькі, практично-орієнтовані, інформаційно-пошукові, рольово-ігрові, творчі та соціальні проєкти. Їх застосування забезпечує навчання через практичну діяльність, сприяє команд-

ній роботі та використанню інтерактивних підходів. Проектна діяльність підвищує мотивацію учнів, поглиблює засвоєння навчального матеріалу та розвиває важливі навички, зокрема співпрацю, комунікацію й самостійність [2, с. 55]. Особливу роль відіграють дослідницькі проекти, що сприяють пізнанню історії, культури та видатних постатей рідного краю. Суттєвим етапом є рефлексія та презентація результатів, які формують уміння самоаналізу та ефективної комунікації.

Важливим компонентом освітнього процесу, за допомогою якого окреслюються досягнення поставлених цілей є діагностика. Зокрема, як стверджував Ю. Бабанський «сама структура процесу навчання передбачає функціонування компонента зворотного зв'язку, без якого неможливо забезпечити регулювання і коригування цього процесу, проектування і конкретизацію нових цілей навчання» [4, с. 122]. Розвитку компетентностей учнів, поглибленню рівня сформованості навичок самостійної роботи сприятиме здійснення здобувачами освіти рефлексії та оцінювання власної пізнавальної діяльності. Крім того, різні види оцінювання також відіграють значну роль щодо мотивації учнів та розвитку їхньої самостійності. Сучасна система оцінювання повинна бути гнучкою, багатоінструментальною, зрозумілою, психологічно комфортною та двоскладовою: поєднувати в собі сумативне (оцінити якість) і формувальне (підвищити якість) оцінювання [13, с. 321].

Ефективність впровадження компетентнісного підходу підтверджується низкою досліджень, досвідом колег та власною практикою. Дослідження європейських педагогів зазначають про значний позитивний вплив діяльнісного підходу в навчанні, що сприяє кращому формуванню освітніх компетентностей школярів. Зокрема, метааналіз Барака Санджіто та Дениса Хайамса охоплював учнів середніх шкіл і показав високий вплив компетентнісного підходу на результати навчання [17, с. 13]. Зазначимо, що найбільша ефективність спостерігається при активній участі учнів і наявності післяпрактичного аналізу. Ці результати підтверджуються педагогічними експериментами українських науковців. Зокрема, В. Король констатував, що при традиційному навчанні із підсумковими завданнями впоралися 62,9 % учнів від їх загальної кількості (вибірка: два рівноцінні восьмі класи), а під час навчання з використанням практичної значущості знань 86,0 % [5, с. 71].

Незважаючи на вагомі переваги компетентнісного підходу, його впровадження в шкільну практику стикається з низкою проблем (табл. 1). За Н. Гупаном, серед них: різні уявлення авторів стандарту про

Таблиця 1

Проблеми у реалізації компетентнісного підходу та шляхи їх подолання

Проблеми	Суть проблеми	Пропоновані шляхи подолання
Різні підходи до тлумачення поняття «компетентність» у нормативній базі	Відсутність єдиного трактування ускладнює практичну реалізацію	Уніфікація підходів, розробка чітких методичних рекомендацій
Переважає знаннєвого підходу	Орієнтація на запам'ятовування фактів замість формування практичних умінь	Переорієнтація навчання на діяльнісний підхід, використання практико-орієнтованих завдань
Недостатня реалізація компетентнісного підходу у підручниках	Підручники часто орієнтовані на відтворення знань, а не на їх застосування	Оновлення змісту підручників, доповнення їх практичними завданнями
Недостатня методична підготовка вчителів	Вчителі не завжди володіють сучасними методиками компетентнісного навчання	Підвищення кваліфікації, участь у тренінгах, самоосвіта, обмін педагогічним досвідом
Домінування традиційних методів навчання	Перевага репродуктивних форм роботи над діяльними	Впровадження інтерактивних методів (дебати, кейс-метод, проекти, дискусії)
Недостатнє навчально-методичне забезпечення	Брак сучасних підручників і дидактичних матеріалів	Розробка авторських матеріалів, використання цифрових ресурсів
Обмеженість навчального часу	Великий обсяг матеріалу не дозволяє повноцінно реалізувати компетентнісний підхід	Оптимізація змісту, інтеграція тем, акцент на ключових та предметних компетентностях
Індивідуальні відмінності учнів	Різний рівень підготовки та навчальних можливостей	Диференційоване та індивідуалізоване навчання
Складність оцінювання компетентностей	Важко об'єктивно визначити рівень сформованості компетентностей	Використання формувального оцінювання, чітких критеріїв, портфоліо учнів
Низька мотивація учнів	Учні не завжди бачать практичну цінність навчання	Використання проблемних, життєво орієнтованих завдань
Труднощі розуміння та взаємодії з боку батьків	Батьки не завжди розуміють сутність компетентнісного підходу	Проведення роз'яснювальної роботи, батьківських зборів, консультацій

формування компетентностей, непослідовність і некоординованість нормативних документів, неоднакове трактування понять «компетентність», «компетенція», «ключова» та «предметна компетентність» [8, с. 22]. Суттєвою перешкодою є нестача практичних механізмів реалізації компетентнісного підходу, що частково зумовлено орієнтацією учнів, батьків та вчителів на результати НМТ, що стимулює використання традиційного знаннєвого підходу. Реалізація компетентнісного підходу у змісті підручників та програм поки що обмежена, а застосування класичних педагогічних технологій для формування компетентностей виявляється проблематичним. Також існують труднощі у встановленні ефективної взаємодії зі школою, громадськими організаціями та батьками, що є необхідним для формування практичного аспекту компетентностей [8, с. 22]. Без комплексної системної підтримки та конкретних практичних механізмів потенціал компетентнісного підходу залишатиметься значною мірою нереалізованим.

Сучасний урок історії є ефективним засобом формування ключових і предметних компетентностей учнів, розвитку критичного мислення та комунікативних навичок. Історія відкриває широкі можливості для системного засвоєння знань, їхнього практичного застосування, що активізує позицію учня в пізнавальному процесі [14, с. 147]. Результатом такого уроку стає не лише засвоєння фактів, понять, імен та подій, а й формування здатності творчо розв'язувати проблеми, осмислювати сенс навчального матеріалу та ефективно застосовувати знання й навички у реальному житті.

Аналіз наукових джерел і педагогічної практики засвідчує, що успішна реалізація компетентнісного підходу під час вивчення історії потребує системного використання активних та інтерактивних методів навчання, технологій проєктної діяльності, формувального оцінювання та рефлексії. Водночас у діяльності школи існують певні проблеми: неоднорідність нормативно-правової бази, переважання знаннєвого підходу, обмежена адаптація підручників та труднощі взаємодії з батьками й соціальними партнерами. Для подолання цих викликів рекомендується вдосконалення методики навчання, адаптація дидактичних матеріалів та посилення співпраці школи з родиною й громадою.

Подальші дослідження мають бути спрямовані на поглиблене, методичне вивчення ефективності компетентнісного підходу, розробку дієвих моделей оцінювання історичної компетентності та апробацію інноваційних педагогічних технологій у шкільну історичну освіту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонова О. Є., Маслак Л. П. Європейській вимір компетентнісного підходу та його концептуальні засади. *Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід: монографія* / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир: Видавництво ЖДУ ім. І. Франка, 2011. С. 81–109.
2. Вітюк М. В. Використання методу проєктів на уроках історії. *ЛОГОС. Мистецтво наукової думки*. 2019. № 3. С. 54–55.
3. Державний стандарт базової середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 р. № 898. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898> (дата звернення: 19.04.2026).
4. Колгатін О., Колгатіна Л. Педагогічна діагностика і педагогічний контроль. *Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі*. 2010. Вип. 6. С. 122–128.
5. Король В. Ефективність практичної значимості знань для формування пізнавальних інтересів школярів. *Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки»*. 2024. № 2. С. 64–74. <https://doi.org/10.31654/2663-4902-2024-PP-2-64-74>
6. Марущак О. М. Поняття компетентності у педагогічній діяльності. *Креативна педагогіка*. 2016. Вип. 11. С. 97–108.
7. Пишко О. Л. Інтерактивні методи навчання як спосіб розвитку творчих здібностей учнів на уроках історії та правознавства. *Народна освіта*. 2014. № 1. URL: http://narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2257
8. Пометун О. І., Гупан Н. М., Власов В. С. Компетентнісно орієнтована методика навчання історії в основній школі: методичний посібник. Київ: ТОВ «КОНВІ ПРИНТ», 2018. 208 с.
9. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 19.04.2026).
10. Сидорчук Н. Г. Порівняльний аналіз понять «компетенція» та «компетентність» як складних психолого-педагогічних феноменів. *Проблеми освіти: збірник наукових праць*. 2015. Спецвипуск. С. 78–81.
11. Словник іншомовних слів / Уклад.: С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. Київ: Наукова думка, 2000. 680 с.
12. Старєва А. М. Методика навчання історії: особистісно орієнтований підхід: навчально-методичний посібник. Миколаїв: Іліон, 2007. 152 с.

13. Старжець В. І. Методика використання формульованого оцінювання на уроках історії. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького ДПУ ім. І. Франка*. 2023. Вип. 64. Том 2. С. 317–322. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/64-2-50>
14. Старжець В. І., Левдер А. І. Організація самостійної навчальної діяльності учнів на уроках історії за компетентнісним підходом Нової української школи. *Наукові записки Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія: Педагогічні науки*. 2025. Вип. 163. С. 141–149. <https://doi.org/10.31392/NZ-udu-163.2025.116>
15. Терно С. О. Методика розвитку критичного мислення школярів у процесі навчання історії. Харків: «Основа», 2012. 93 с.
16. Федяєва В. Л. Компетентнісний підхід у концепції «Нова українська школа»: плюси, мінуси, перспективи втілення. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. 2023. № 102. С. 12–18. <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2023-102-2>
17. Baraka P., Denis H. The Impact of Science Practical Work on Secondary School Students Learning Outcomes: A Meta-Analysis. *Journal of Research in Science, Mathematics and Technology Education*. 2025. № 8. Issue 3. P. 7–24. <https://doi.org/10.31756/jrsmte.832>
18. Dubois D. The competency casebook. Amherst, MA: HRD, & Silver Spring MD: International Society for Performance Improvement. 1998. 400 p.
19. Rodríguez-Moneo M., Carretero M., Gutiérrez-Cano M. History education: Past, present, and challenges for the future. *Current Opinion in Psychology*. 2026. Vol. 67. P. 1–6. <https://doi.org/10.1016/j.copsy.2025.102188>
20. Rychen D. S., Salganik L. H. Definition and Selection of Competencies (DESECO): Theoretical and Conceptual Foundations. Strategy paper. Neuchatel, Switzerland: Swiss Federal Statistical Office, 2002. 27 p.

REFERENCES

1. Antonova, O., & Maslak, L. (2011). Yevropeiskii vymir kompetentnisnogo pidkhdou ta yoho kontseptualni zasady [The European dimension of the competency approach and its conceptual foundations]. *Profesiina pedahohichna osvita: kompetentnisnyi pidkhdid: monohrafiia – Professional pedagogical education: a competency-based approach: monograph / V O. Dubaseniuk (red). Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka* [in Ukrainian].
2. Vitiuk, M. V. (2019). Vykorystannia metodu proektiv na urokakh istorii [Using the project method in history lessons]. *ЛЮГОС. Mystetstvo naukovoi dumky – ЛЮГОС. The art of scientific thought*, 3, 54–55 [in Ukrainian].
3. Derzhavnyi standart bazovoi serednoi osvity: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30.09.2020 r. № 898. [State standard of basic secondary education]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti> (data zvernennia: 19.04.2026) [in Ukrainian].
4. Kolhatin, O., & Kolhatina, L. (2010). Pedahohichna diahnostyka i pedahohichnyi kontrol [Pedagogical diagnostics and pedagogical control]. *Teoriia ta metodyka navchannia fundamentalnykh dystsyplyn u vyshchii shkoli – Theory and methodology of teaching fundamental disciplines in higher education*, 6, 122–128 [in Ukrainian].
5. Korol, V. (2024). Efektyvnist praktychnoi znachymosti znan dla formuvannia piznavalnykh interesiv shkoliariv [The effectiveness of the practical significance of knowledge for the formation of cognitive interests of schoolchildren]. *Naukovi zapysky. Serii «Psykhologo-pedahohichni nauky» – Scientific notes. Series «Psychological and pedagogical sciences»*, 2, 64–74. <https://doi.org/10.31654/2663-4902-2024-PP-2-64-74> [in Ukrainian].
6. Marushchak, O. M. (2016). Poniattia kompetentnosti u pedahohichnii diialnosti [The concept of competence in pedagogical activity]. *Kreatyvna pedahohika – Creative pedagogy*, 11, 97–108 [in Ukrainian].
7. Pyshko, O. L. (2014). Interaktyvni metody navchannia yak sposib rozvytku tvorchykh zdbnostei uchniv na urokakh istorii ta pravoznavstva [Interactive teaching methods as a way to develop students creative abilities in history and law lessons]. *Narodna osvita – Public education*, 1. URL: http://narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2257 [in Ukrainian].
8. Pometun, O., Hupan, N., & Vlasov, V. (2018). *Kompetentnistno oriientovana metodyka navchannia istorii v osnovnii shkoli: metodychnyi posibnyk [Competency-based methodology for teaching history in primary school: a methodological manual]*. Kyiv: «KONVI PRINT» [in Ukrainian].
9. Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 r. № 2145-VIII. [Law of Ukraine «On Education» of 05.09.2017]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (data zvernennia: 19.04.2026) [in Ukrainian].
10. Sydorchuk, N. H. (2015). Porivnialnyi analiz poniat «kompetentsiia» ta «kompetentnist» yak skladnykh psykhologo-pedahohichnykh fenomeniv [Comparative analysis of the concepts of «competence» and «competence» as complex psychological and pedagogical phenomena]. *Problemy osvity: zbirnyk naukovykh prats – Problems of education: a collection of scientific works*, Spetsvyputsk, 78–81 [in Ukrainian].
11. Morozov, S. M., & Shkaraputa, L. M. (Ed) (2000). *Slovnnyk inshomovnykh sliv [Dictionary of foreign words]*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
12. Starieva, A. M. (2007). *Metodyka navchannia istorii: osobystisno oriientovanyi pidkhdid: navchalno-metodychnyi posibnyk [History teaching methodology: a person-centered approach: a teaching and methodological manual]*. Mykolaiv: Ilion [in Ukrainian].

13. Starzhets, V. I. (2023). Metodyka vykorystannia formuvalnoho otsiniuvannia na urokakh istorii [Methodology of using formative assessment in history lessons]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobyt'skoho DPU im. I. Franka – Current issues of the humanities: interuniversity collection of scientific works of young scientists of the Drohobych State Pedagogical University named after I. Franko*, 64, 317–322. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/64-2-50> [in Ukrainian].
14. Starzhets, V. I., & Levder, A. I. (2025). Orhanizatsiia samostiinoi navchalnoi diialnosti uchniv na urokakh istorii za kompetentnym pidkodom Novoi ukrainskoi shkoly [Organization of independent learning activities of students in history lessons according to the competency-based approach of the New Ukrainian School]. *Naukovi zapysky Ukrainskoho derzhavnoho universytetu imeni Mykhaila Drahomanova. Serii: Pedagogichni nauky – Scientific notes of the Mykhailo Dragomanov Ukrainian State University. Series: Pedagogical Sciences*, 163, 141–149. <https://doi.org/10.31392/NZ-udu-163.2025.116> [in Ukrainian].
15. Terno, S. O. (2012). *Metodyka rozvytku krytychnoho myslennia shkoliariv u protsesi navchanni istorii [Methodology for developing critical thinking in schoolchildren in the process of teaching history]*. Kharkiv: «Osnova» [in Ukrainian].
16. Fediaieva, V. L. (2023). Kompetentnisnyi pidkhid u kontseptsii «Nova ukrainska shkola»: pliusy, minusy, perspektyvy vtilennia [Competency-based approach in the concept of «New Ukrainian School»: pros, cons, prospects for implementation]. *Zbirnyk naukovykh prats «Pedagogichni nauky» – Collection of scientific works «Pedagogical Sciences»*, № 102. S. 12–18. <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2023-102-2> [in Ukrainian].
17. Baraka, P., & Denis, H. (2025). The Impact of Science Practical Work on Secondary School Students Learning Outcomes: A Meta-Analysis. *Journal of Research in Science, Mathematics and Technology Education*, 8. Issue 3, 7–24. <https://doi.org/10.31756/jrsmt.832> [in English].
18. Dubois, D. (1998). *The competency casebook*. Amherst, MA: HRD, & Silver Spring MD: International Society for Performance Improvement, 400 p. [in English].
19. Rodríguez-Moneo, M., Carretero, M., Gutiérrez-Cano, M. (2026). History education: Past, present, and challenges for the future. *Current Opinion in Psychology*, Vol. 67. P. 1–6. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2025.102188> [in English].
20. Rychen, D. S., & Salganik, L. H. (2002). *Definition and Selection of Competencies (DESECO): Theoretical and Conceptual Foundations*. Strategy paper. Neuchatel, Switzerland: Swiss Federal Statistical Office, 27 p. [in English].

Стаття поширюється
на умовах ліцензії
відкритого доступу (CC BY 4.0)

Дата першого надходження статті до видання: 31.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026